

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ

©2022 МОЙСЕЄНКО С. М.

УДК 657.454:[004.738.5:339
JEL: L81; M41

Моїсеєнко С. М. Організаційні засади контролю розрахунків в електронній комерції

Метою статті є вдосконалення організації контролю розрахунків в електронній комерції шляхом розробки організаційно-інформаційної моделі. Будучи перспективною та досить привабливою формою ведення бізнесу, електронна комерція характеризується специфічними ризиками: помилки в роботі програмного забезпечення, неправомірне виведення коштів, порушення авторського права, витік корпоративної інформації, шахрайство та кіберзлочини з фінансовими транзакціями, порушення захисту персональних даних та використання їх в особистих цілях тощо, що має вплив на організацію контролю розрахунків у даній сфері. Виявлено, що вдосконалення організаційних засад контролю розрахунків в електронній комерції сприятиме більш якісному проведенню контрольного заходу та позитивно відобразиться на ефективності системи управління суб'єктом електронної комерції в цілому. У результаті дослідження було розроблено й обґрунтовано організаційно-інформаційну модель, яка враховуватиме особливості даної сфери господарської діяльності та складається із шести блоків: мета і завдання контролю розрахунків в електронній комерції; об'єкти та суб'єкти контролю розрахунків в електронній комерції; система економічних показників контролю розрахунків в електронній комерції; інформаційна база контролю розрахунків в електронній комерції; методичні прийоми обробки первинної (вхідної) інформації контролю розрахунків в електронній комерції; методичні прийоми узагальнення та реалізація результатів контролю розрахунків в електронній комерції. Використання розробки сприятиме якіснішій підготовці контрольного заходу, оптимізації контролю за часовими та вартісними параметрами. Перспективами подальших досліджень у даному напрямку може бути розробка ризик-орієнтованої методики контролю в електронній комерції.

Ключові слова: електронна комерція, організація контролю розрахунків, організаційно-інформаційна модель.

Табл.: 1. **Бібл.:** 15.

Моїсеєнко Стефані Миколаївна – аспірантка кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)
E-mail: stephaniemm136@gmail.com

UDC 657.454:[004.738.5:339
JEL: L81; M41

Moiseienko S. M. The Organizational Principles of the Control over Settlements in Electronic Commerce

The purpose of the article is to improve the organization of the control over settlements in e-commerce by developing an organizational and information model. Being a promising and quite attractive form of doing business, e-commerce is characterized by specific risks: errors in the operation of the applied software, illegal withdrawal of funds, copyright infringement, leakage of corporate information, cybercrime and fraud with financial transactions, violation of personal data protection and their use for personal purposes, etc., which has an impact on the organization of control over settlements in this sphere. It is identified that the improvement of the organizational principles of control over settlements in e-commerce will contribute to a better control measure and will positively affect the overall efficiency of the system of management of an e-commerce entity. As result of the study, an organizational and information model is developed and substantiated, which takes into account the peculiarities of this sphere of economic activity and consists of six blocks: the purpose and objectives of control over settlements in e-commerce; objects and subjects of control over settlements in e-commerce; system of economic indicators of control over settlements in e-commerce; information base of control over settlements in e-commerce; methodical methods of processing primary (incoming) information of control over settlements in e-commerce; methodical methods of generalization and implementation of the results of control over settlements in e-commerce. The use of the presented development will contribute to better preparation of the control measure, optimization of control over both the time and cost parameters. Prospects for further research in this area may be the development of a risk-oriented methodology of control in e-commerce.

Keywords: e-commerce, organization of control over settlements, organizational and information model.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 15.

Moiseienko Stefani M. – Postgraduate Student of the Department of Accounting and Consulting, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)
E-mail: stephaniemm136@gmail.com

Поступове нарощення процесів глобалізації та інформатизації суспільства, розвиток кібернетики обумовили зростання ролі інформаційно-комунікаційних технологій у забезпеченні ефективного ведення бізнесу. Процес інтеграції інформаційних технологій у різні сфери національного господарства було значно посилено та прискорено пандемією COVID-19, адже запровадження жорстких карантинних обмежень і проведення інших протиепідемічних заходів, спрямованих на боротьбу з поширенням коронавірусу, водночас суттєво ускладнили

ведення бізнесу в реальному фізичному просторі. Адекватним рішенням у даній ситуації стала активна переорієнтація суб'єктів господарювання на ведення бізнесу в інтернет-середовищі та розвиток електронної комерції.

Електронна комерція є не новим поняттям для бізнес-середовища, однак її обсяг постійно зростає. Якщо у 2014 р. світовий обсяг реалізації продукції у сфері електронної комерції становив 1,3 трлн дол. США, то у 2020 р. роздрібні продажі в електронній мережі перевищили 4,2 трлн дол. США в усьому світі.

При цьому покупки через Інтернет здійснили понад 2 мільярди людей. У 2021 р. у світі роздрібні продажі у сфері електронної комерції склали приблизно 4,9 трлн дол. США. Прогнозується, що ця цифра зросте на 50% протягом наступних чотирьох років і досягне приблизно 7,4 трлн дол. США до 2025 р. [1]. А до 2040 р., за прогнозами аналітиків, 95% усіх покупок відбуватимуться у сфері електронної комерції [2].

Будучи перспективною та досить привабливою формою ведення бізнесу, електронна комерція характеризується специфічними ризиками: помилки в роботі програмного забезпечення; неправомірне виведення коштів; порушення авторського права; витік корпоративної інформації; шахрайство та кіберзлочини з фінансовими транзакціями; порушення захисту персональних даних і використання їх в особистих цілях тощо. Деструктивним фактором на шляху розвитку електронної комерції в Україні є недосконале правове забезпечення цієї сфери, що не відповідає вимогам Європейського Союзу. Не маючи можливості прямо впливати на зовнішні загрози, підприємства електронної комерції змушені активувати внутрішні резерви підвищення ефективності управління. Обов'язковою умовою ефективного менеджменту у сфері електронної комерції є налагодження дієвого та ефективного контролю за здійсненням розрахунків.

Теорія та практика господарського контролю й аудиту є предметом наукового інтересу багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема таких, як: Адамс Р., Брінк В., Бойл Д., Бардаш С. В. [3], Герман Р. С. і Діденко Ю. Ю. [4], Даценко Г. В. [5], Старенька О. М. [6], Шевчук В. О. [7]. Сутнісні та організаційно-методичні аспекти електронної комерції, особливості правового регулювання та господарської діяльності підприємств цієї сфери досліджують у своїх працях Андронік О. Л. і Воронін А. В. [8], Борейко Н. М. [9], Іваненко А. М. [10], Федулова С. О. [11] та інші.

Позитивно оцінюючи науковий доробок учених, слід водночас відмітити, що відсутність комплексного дослідження контролю розрахунків в електронній комерції залишає невирішеними низку організаційних питань, а саме: визначення мети і завдань такого контрольного заходу; встановлення суб'єктів, ідентифікація об'єктів, відповідальних за проведення контролю; вибір методичних прийомів дослідження тощо. Вдосконалення організаційних засад контролю розрахунків в електронній комерції сприятиме більш якісному проведенню контрольного заходу та позитивно позначиться на ефективності системи управління суб'єктом електронної комерції в цілому. Вищезазначене вказує на актуальність і своєчасність даного дослідження.

Метою статті є вдосконалення організації контролю розрахунків в електронній комерції шляхом розробки організаційно-інформаційної моделі.

Організацію господарського контролю можна розглядати з двох підходів: системного та процесного. У першому випадку організація контролю передбачає обґрунтування переліку обов'язкових елементів контролю, які у взаємозв'язку та взаємодії формують єдину синергічну систему, функціонування якої спрямовано на досягнення поставленої мети. Погоджуємося з Шевчуком В. О., який обґрунтовує необхідність виокремлення як обов'язкових елементів такої системи суб'єкт контролю, об'єкт контролю та контрольні дії, що є специфічним впливом суб'єкта на об'єкт задля набуття останнім цільових характеристик [7].

Результати наукових досліджень у царині економічного (господарського) контролю вказують на те, що контроль також можна розглядати і як систему, і як процес, під яким слід розуміти сукупність послідовних стадій (етапів) його реалізації [3]. Наразі існує плюралізм думок науковців щодо кількості та назв стадій контрольного процесу, однак щодо необхідності виділення організаційної стадії більшість вчених погоджуються [3; 7]. Отже, з позиції процесного підходу, організація є окремою стадією, складовим елементом процесу.

Одним зі способів формалізації процесу організації господарського контролю є розробка організаційно-інформаційної моделі [12]. Така модель складається із шести взаємопов'язаних блоків:

- ✦ мети та завдань контролю;
- ✦ об'єктів і суб'єктів;
- ✦ системи економічних показників;
- ✦ інформаційної бази контролю;
- ✦ методичних прийомів обробки вхідної інформації;
- ✦ методичних прийомів узагальнення та реалізації результатів контролю.

Перелік блоків є універсальним для побудови організаційно-інформаційної моделі незалежно від об'єкта контролю. Проте їх наповнення має відображати специфіку контрольного об'єкта й орієнтуватися на досягнення конкретної мети, що буде відрізнятися залежно від сфери або форми реалізації господарського контролю.

Спираючись на методичний підхід до побудови організаційно-інформаційної моделі, висвітлений авторами праці [12], пропонуємо організаційно-інформаційну модель контролю розрахунків в електронній комерції, яка враховуватиме особливості даної сфери господарської діяльності (табл. 1).

Будь-який контрольний захід повинен мати чітко визначену мету. Господарський (економічний) контроль може бути реалізований у різних формах: внутрішній аудит, внутрішній контроль, інспектування, аудит ефективності, незалежний професійний аудит, інвентаризація, державний фінансовий аудит. Кожна форма контролю характеризується окремим нормативно-правовим регулюванням і відміннос-

Організаційно-інформаційна модель контролю розрахунків в електронній комерції

1. Мета та завдання контролю розрахунків в електронній комерції	
1.1. Мета	1.2. Завдання
Інформаційне забезпечення системи управління суб'єкта електронної комерції щодо законності, результативності та ефективності вчинення електронних розрахунків, обґрунтування шляхів удосконалення порядку вчинення електронних розрахунків для прийняття обґрунтованих управлінських рішень	<ul style="list-style-type: none"> – Оцінка ризиків суттєвого викривлення інформації щодо електронних розрахунків; – встановлення законності електронного правочину; – підтвердження достовірності відображення інформації про вчинені електронні розрахунки та відповідні фінансові результати в системі бухгалтерського обліку суб'єкта електронної комерції; – перевірка дотримання порядку вчинення електронного правочину в частині його регламентації локальними нормами суб'єкта електронної комерції (положення про облікову політику тощо); – оцінка ефективності електронних правочинів суб'єкта електронної комерції; – оцінка фактичних параметрів вчинених електронних операцій та порівняння їх з нормативними, плановими, еталонними, даними попередніх періодів; – встановлення й оцінка чинників, які обумовили відхилення фактичних показників від нормативних, планових, еталонних даних попередніх періодів; – оцінка структури та динаміки вчинених електронних правочинів залежно від виду продукції чи послуг, з якими вони пов'язані; – перевірка дотримання процедури поширення комерційних електронних повідомлень; – перевірка наявності в електронному договорі, передбачених законодавством істотних умов; – перевірка дотримання процедури ідентифікації покупця в інформаційній системі суб'єкта електронної комерції; – перевірка наявності підтвердження вчинення правочину (надання покупцю електронного документа, квитанції, товарного чи касового чека, іншого документа); – перевірка дотримання правил оплати за електронним договором (безготівкових або готівкових розрахунків); – перевірка дотримання приймання готівки за товар за допомогою РРО; – перевірка дотримання умов договору сторонами електронного правочину; – встановлення відповідності предмета електронного договору кількісним та якісним параметрам; – визначення та обґрунтування шляхів і резервів підвищення рівня законності й ефективності електронних правочинів
2. Об'єкти та суб'єкти контролю розрахунків в електронній комерції	
2.1. Об'єкти	2.2. Суб'єкти
<ul style="list-style-type: none"> – Система електронних розрахунків суб'єкта електронної комерції; – електронні договори (бланки замовлення); – порядок поширення комерційних електронних повідомлень; – фактори, які спричинили порушення в порядку вчинення електронних розрахунків 	<ul style="list-style-type: none"> – Посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування в частині виконання ними функцій держави або місцевого самоврядування; – органи управління суб'єкта електронної комерції; – керівники функціональних і структурних підрозділів учасників відносин у сфері електронної комерції; – постачальники послуг проміжного характеру в інформаційній сфері; – аудиторські фірми та аудитори; – посадова особа-контролер або відділ внутрішнього контролю суб'єкта електронної комерції
3. Система економічних показників контролю розрахунків в електронній комерції	
3.1. Абсолютні вартісні показники, джерелом яких є облік	3.2. Відносні показники, які є наслідком обробки облікової інформації
<ul style="list-style-type: none"> – Обсяг нематеріальних активів (витрати на створення та функціонування інтернет-магазину/web-сайту); – собівартість реалізованих товарів; – обсяг адміністративних витрат (заробітна плата адміністратора інтернет-магазину, соціальні внески); 	<ul style="list-style-type: none"> – Відносні показники динаміки та структури активів, капіталу, зобов'язань обсягу реалізації, фінансових результатів суб'єкта електронної комерції; – коефіцієнти структури та динаміки вчинених електронних правочинів залежно від виду продукції чи послуг, з якими вони пов'язані; – коефіцієнти економічної ефективності (рентабельності) суб'єкта електронної комерції; – коефіцієнти ділової активності суб'єкта електронної комерції;

<ul style="list-style-type: none"> – витрати на збут (на доставку товару кур'єром, поштою); – абсолютні показники фінансових результатів; – обсяг витрат з оподаткування; – абсолютні показники динаміки обсягу активів, капіталу, зобов'язань, обсягу реалізації, фінансових результатів суб'єкта електронної комерції; – вартісне вираження розрахунків, вчинених безготівковим шляхом та готівкою (обсяги реалізації) 	<ul style="list-style-type: none"> – відносні показники зміни параметрів вчинених електронних операцій та порівняння їх з нормативними, плановими, еталонними даними попередніх періодів; – факторні моделі оцінки впливу чинників, які обумовили відхилення фактичних показників від нормативних, планових, еталонних даних попередніх періодів
4. Інформаційна база контролю розрахунків в електронній комерції	
4.1. Зовнішня інформація	4.2. Внутрішня інформація
<ul style="list-style-type: none"> – Правова; – нормативна; – довідкова 	<ul style="list-style-type: none"> – Планова; – фактографічна (облікова); – необлікова
5. Методичні прийоми обробки первинної (вхідної) інформації контролю розрахунків в електронній комерції	
5.1. Економіко-логічні методи	5.2. Економіко-математичні методи
<ul style="list-style-type: none"> – Спостереження; – перевірка; – групування; – порівняння; – запит і підтвердження; – перерахунок; – аналітичні процедури 	<ul style="list-style-type: none"> – Методи обробки динамічних рядів; – методи регресійно-кореляційного аналізу; – методи моделювання
6. Методичні прийоми узагальнення та реалізація результатів контролю розрахунків в електронній комерції	
6.1. Узагальнення результатів	6.2. Реалізація результатів
<ul style="list-style-type: none"> – Групування порушень, знайдених за результатами контролю; – надання якісної та кількісної оцінки вчиненим порушенням; – розробка заходів щодо вдосконалення системи здійснення розрахунків суб'єкта електронної комерції; – оформлення результатів контролю та передача їх в управлінські структури 	<ul style="list-style-type: none"> – Вибір заходів щодо вдосконалення процедур здійснення розрахунків суб'єкта електронної комерції; – оцінка заходів щодо покращення процедур електронних розрахунків; – доведення прийнятого рішення до виконавців; – забезпечення моніторингу за виконанням прийнятих рішень щодо порядку вчинення розрахунків суб'єкта електронної комерції

Джерело: складено на основі [12].

тями в підготовці та проведенні. Однак будь-який контроль, незалежно від його форми, здійснюється через реалізацію принципу компаративності, що передбачає порівняння фактичних параметрів досліджуваного об'єкта з нормативними (нормами закону чи локальними нормами підприємства). У зв'язку з цим мету контролю інколи вбачають у пошуку та виявленні порушень (відхилень від нормативних значень). Погоджуємося з автором праці [3] в тому, що такий підхід є помилковим, адже якщо порушення не знайдено і система управління та внутрішнього контролю працює ефективно, то виходить, що мета контролю не досягнута.

Як зазначає Бардаш С. В., «метою контролю є точне визначення того, чого має досягти контроль,

та/або питання, на яке він має відповісти» [3, с. 27]. Мета контролю має бути в логічному взаємозв'язку зі змістовою характеристикою контрольного процесу. Контроль відноситься вченими до обов'язкових функцій менеджменту, а отже, служить його цілям шляхом інформаційної підтримки управлінських рішень.

Слід зважити також на те, що в Україні на законодавчому рівні контроль реалізується не лише у формі інспектування (ревізії), що має на меті встановлення законності господарських операцій, але й у формі контролю (аудиту) ефективності [13], а також державного фінансового аудиту [14]. Обов'язковими критеріями контролю (аудиту) ефективності та державного фінансового аудиту є оцінка

результативності й ефективності господарських операцій та управлінських рішень. Зазначене слід врахувати при формулюванні мети контролю розрахунків електронній комерції.

Мета контролю розрахунків в електронній комерції також повинна корелюватися із сутністю електронної комерції, що є підприємницькою діяльністю, спрямованою на одержання прибутку, яка здійснюється дистанційно з використанням інформаційних технологій, у результаті чого в учасників таких відносин виникають цивільні права та обов'язки майнового характеру.

Електронна комерція є системою взаємовідносин суб'єктів господарювання щодо реалізації товарів, надання послуг з використанням інформаційно-комунікаційних технологій і без контакту продавця та покупця у фізичному просторі. Електронна комерція передбачає виникнення цивільних прав та обов'язків покупця та продавця внаслідок укладення електронного договору. Є різні способи укладення електронного договору, що по суті зводяться до розміщення пропозиції вчинити правочин продавцем і прийняття цієї пропозиції покупцем.

Таким чином, вважаємо, що *метою контролю розрахунків в електронній комерції* є інформаційне забезпечення системи управління суб'єкта електронної комерції щодо законності, доцільності й ефективності вчинення електронних розрахунків, обґрунтування шляхів удосконалення порядку вчинення електронних розрахунків для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Досягнення поставленої мети відбувається шляхом виконання низки *завдань*. Завдання можуть бути сформульованими з різним ступенем деталізації залежно від виду конкретного контрольного заходу (комплексного чи тематичного). Так, перевірка наявності в електронному договорі передбачених законодавством істотних умов може бути поставлена як окреме завдання контролю, а може бути складовою завдання «встановлення законності електронного правочину». Встановлення законності, результативності, ефективності електронних розрахунків мають бути обов'язковими в переліку завдань, адже виходять із суті та призначення контролю. Окремі завдання з наведених у моделі мають аналітичний характер: оцінка динаміки, ефективності, структури тощо, що обумовлено зростанням частки та ролі аналітичних процедур у методичному інструментарії контролю.

Об'єкти та суб'єкти є обов'язковими елементами моделі, без яких реалізація контрольного заходу неможлива в принципі. Об'єкт контролю є явищем, процесом чи економічним показником, на який суб'єкт спрямовує контрольні дії з метою дослідження його характеристик і встановлення їх відповідності нормам. У межах даного дослідження об'єктами є система електронних розрахунків суб'єкта електро-

ної комерції; електронні договори (бланки замовлення); порядок поширення комерційних електронних повідомлень, а також фактори, які спричинили порушення в порядку вчинення електронних розрахунків.

Перелік суб'єктів може відрізнятися залежно від форми реалізації контролю. Слід виділяти суб'єктів, які ініціюють контроль, і суб'єктів, які його безпосередньо проводять. Наприклад, у випадку проведення зовнішнього професійного аудиту електронних розрахунків учасника відносин у сфері електронної комерції суб'єктом – замовником послуги буде власник (акціонер/засновник) або керівник підприємства, а суб'єктом-виконавцем – аудиторська фірма (аудитор). При проведенні внутрішнього контролю електронних розрахунків суб'єктом, відповідальним за організацію системи внутрішнього контролю підприємства електронної комерції, буде керівник, а суб'єктом-виконавцем – відділ внутрішнього контролю чи контролер (за умови централізованої організації) або ж керівники функціональних і структурних підрозділів (за умови децентралізованої організації).

Для відображення конкретних параметрів об'єкта контролю розрахунків в електронній комерції необхідна *система економічних показників*. Абсолютні вартісні показники, джерелом яких є облік, включають в себе об'єкти бухгалтерського обліку, які пов'язані з вчиненням розрахунків (собівартість реалізованих товарів, обсяг реалізації), або є наслідком вчинених розрахунків (чистий дохід від реалізації, чистий прибуток, витрати з податку на прибуток). Відносні показники є результатом обробки облікової інформації, з їх допомогою можна визначити динаміку та структуру вчинених електронних розрахунків, наприклад у розрізі готівкових і безготівкових. Відносні показники дозволяють розрахувати економічну ефективність (рентабельність) розрахунків та в цілому господарської діяльності суб'єкта електронної комерції.

Важливе значення в контрольному процесі має підготовка *інформаційної бази*. Усі джерела інформації можна поділити на внутрішні та зовнішні. Серед зовнішньої інформації на особливу увагу заслуговує нормативно-правова, оскільки при проведенні контролю розрахунків в електронній комерції необхідно дотримуватися цілої низки законодавчих актів: як тих, що регламентують комерційну діяльність як сферу господарювання, так і тих, що визначають організацію та методику контрольної діяльності.

Правове регулювання електронної комерції базується на Конституції України та забезпечується Господарським, Цивільним кодексами України, Законом України «Про електронну комерцію» та низкою законів України, перелік яких викладено у статті 2 зазначеного закону, а також ратифікованими Україною міжнародними договорами. Законом України «Про електронну комерцію», прийнятим у 2015 р., було врегульовано організаційні та правові основи

здійснення електронної комерції в Україні, порядок вчинення електронних правочинів, а також повноваження й обов'язки продавців та покупців при вчиненні електронних розрахунків.

Законодавство у сфері господарського контролю залежить від форми його проведення: існують нормативно-правові акти з питань державного фінансового контролю, незалежного професійного аудиту, внутрішнього аудиту та ін.

Планова інформація для цілей контролю формується системою планування суб'єкта електронної комерції: план реалізації, бюджети доходів, витрат тощо. Фактографічні, або облікові, дані формують основний масив інформації внутрішнього походження. Відповідно до законодавства [15], ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання, і підприємства електронної комерції не є виключенням. Установлення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності є одним із пріоритетних завдань контролю.

Опрацювання внутрішньої та зовнішньої інформації в межах здійснення контролю розрахунків в електронній комерції відбувається за допомогою методичних прийомів обробки первинної або вхідної інформації.

Економіко-логічні методи включають в себе спостереження, перевірку, групування, порівняння, запит і підтвердження, перерахунок та аналітичні процедури. Перелічені методи можуть застосовуватися в контролі незалежно від форми його проведення. При цьому значення аналітичних процедур усе більше зростає, що обумовлено ризик-орієнтованою методикою контролю. Використання аналітичних процедур у контролі дозволяє виявляти незвичні коливання та тенденції економічних показників, нестандартні зміни взаємозалежних фінансових і нефінансових показників, а оцінка структури – ризикові статті у фінансовій звітності. У результаті увага суб'єкта контролю спрямовується передусім на дослідження ризикових ділянок вибіркоким методом, замість того, щоб здійснювати трудомісткі суцільні перевірки.

Економіко-математичні методи застосовуються з метою оцінки факторів впливу шляхом формування моделей зв'язку, що в основному базуються на кореляційно-регресійному аналізі.

Останнім блоком організаційно-інформаційної моделі контролю розрахунків в електронній комерції є *узагальнення та реалізація результатів контрольного заходу*. Узагальнення контролю розрахунків передбачає застосування методичних прийомів хронологічного та систематизованого групування, систематизації виявлених порушень, їх критичної оцінки, документування результатів у підсумковому акті контролю. Будь-який контроль повинен не лише виявляти порушення, але й мінімізувати ризик їх появи в май-

бутньому. Тому узагальнення результатів контролю має включати розробку заходів щодо вдосконалення системи здійснення розрахунків суб'єкта електронної комерції. Після оформлення результатів контролю вони передаються в управлінські структури.

Реалізація результатів контролю полягає в тому, щоб висновки та рекомендації, надані у звіті, були впроваджені в практичну діяльність суб'єкта електронної комерції або ж за їх наслідками були вжиті відповідні санкції. Слід зважити на те, що суб'єкт контролю не несе відповідальності за прийняття управлінських рішень на підприємстві (за винятком випадку, коли суб'єкти управління та контролю збігаються), тому корисний ефект від проведення контрольного заходу може бути нівельований відсутністю відповідного управлінського рішення. Тому суб'єкту – замовнику контролю розрахунків суб'єкта електронної комерції важливо забезпечити донесення інформації до виконавців та моніторити виконання прийнятих рішень.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження організаційних засад контролю розрахунків в електронній комерції було розроблено й обґрунтовано організаційно-інформаційну модель, яка складається з шести взаємопов'язаних блоків. Елементи, які входять до складу запропонованої моделі, є організаційним підґрунтям, необхідним для проведення розрахунків в електронній комерції. Використання розробки сприятиме більш якійсній підготовці контрольного заходу, оптимізації контролю за часовими та вартісними параметрами.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку може бути розробка ризик-орієнтованої методики контролю в електронній комерції. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Coppola D. E-commerce worldwide – statistics & facts. URL: <https://www.statista.com/topics/871/online-shopping/#dossier-chapter1>
2. E-commerce в Україні: цифри, факти, перспективи розвитку онлайн-торговлі. URL: <https://www.site2b.ua/web-blog/e-commerce-v-ukraine-cifry-fakty-perspektivy-razvitiya-onlajn-torgovli.html>
3. Бардаш С. В. Економічний контроль в Україні: системний підхід: монографія. Київ: КНТЕУ, 2010. 656 с.
4. Герман Р. С., Діденко Ю. Ю. Теоретичні аспекти контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 12. Ч. 2. С. 22–25.
5. Даценко Г. В. Фінансово-господарський контроль за діяльністю підприємств в умовах нестабільності. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2019. Т. 24. Вип. 3. С. 78–82. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26901.pdf>
6. Старенька О. М. Сутність та місце оперативного контролю в системі економічного контролю. *Облік і фінанси*. 2020. № 3. С. 114–121.

DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-114-121](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-114-121)

7. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії організації, методології) : монографія. Київ, 1998. 371 с.
8. Андронік О. Л., Воронін А. В. Можливості та загрози електронної комерції в Україні. *Економіка і організація управління*. 2021. Вип. 4. С. 118–130. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.4.11>
9. Борейко Н. М. Специфіка електронної комерції у вітчизняному сегменті мережі Інтернет. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 2. С. 87–93. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.58-16>
10. Іваненко Л. М. Маркетплейси як об'єктивний наслідок розвитку електронної комерції. *Економіка і організація управління*. 2021. Вип. 4. С. 178–187. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.4.16>
11. Федулова С. О. Вплив транскордонних потоків даних на зростання глобальної електронної комерції на тлі пандемії Covid-19. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2021. № 2. С. 106–117. DOI: [10.32342/2074-5362-2021-2-31-9](https://doi.org/10.32342/2074-5362-2021-2-31-9).
12. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за ред. Г. В. Митрофанова. Київ : КНТЕУ, 2002. 301 с.
13. Закон України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 р. № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>
14. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>
15. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

Науковий керівник – Бондар М. І., доктор економічних наук, професор кафедри бухгалтерського обліку на консалтингу, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

REFERENCES

- Andronik, O. L., and Voronin, A. V. "Mozhlyvosti ta zahrozy elektronnoi komertsii v Ukraini" [Opportunities and Threats of Electronic Commerce in Ukraine]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 4 (2021): 118-130. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.4.11>
- Bardash, S. V. *Ekonomichnyi kontrol v Ukraini: systemnyi pidkhid* [Economic Control in Ukraine: A Systematic Approach]. Kyiv: KNTEU, 2010.
- Boreiko, N. M. "Spetsyfika elektronnoi komertsii u vitchyznaniomu sehmenti merezhi Internet" [Specificity of e-

Commerce in the Domestic Segment of Internet Network]. *Biznes-navihator*, no. 2 (2020): 87-93.

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.58-16>

Coppola, D. "E-commerce worldwide – statistics & facts". <https://www.statista.com/topics/871/online-shopping/#dossier-chapter1>

Datsenko, H. V. "Finansovo-hospodarskyi kontrol za diialnistiu pidpriemstv v umovakh nestabilnosti" [Financial and Economic Control by the Activities of Enterprises in Conditions of Instability]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Ekonomika»*, vol. 24, iss. 3 (2019): 78-82. <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26901.pdf>

"E-commerce v Ukraine: tsifry, fakty, perspektivy razvitiya onlayn-torgovli" [E-commerce in Ukraine: Figures, Facts, Prospects for the Development of Online Commerce]. <https://www.site2b.ua/web-blog/e-commerce-v-ukraine-cifry-fakty-perspektivy-razvitiya-onlajn-torgovli.html>

Fedulova, S. O. "Vplyv transkordonnnykh potokiv danykh na zrostannia hlobalnoi elektronnoi komertsii na tli pandemii Covid-19" [The Impact of Cross-border Data Flows on the Growth of Global E-commerce Amid the Covid-19 Pandemic]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku*, no. 2 (2021): 106-117. DOI: [10.32342/2074-5362-2021-2-31-9](https://doi.org/10.32342/2074-5362-2021-2-31-9)

Finansovy analiz [Financial Analysis]. Kyiv: KNTEU, 2002.

Herman, R. S., and Didenko, Yu. Yu. "Teoretychni aspekty kontroliu za finansovo-hospodarskoiu diialnistiu pidpriemstva" [Theoretical Aspects of the Controlling over an Enterprise's Financial and Economic Activity]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 2, no. 12 (2019): 22-25.

Ivanenko, L. M. "Marketpleisy yak obiektivnyi naslidok rozvytku elektronnoi komertsii" [Marketplaces as an Objective Consequence of Electronic Commerce Development]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 4 (2021): 178-187. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.4.16>

[Legal Act of Ukraine] (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

[Legal Act of Ukraine] (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>

Shevchuk, V. O. *Kontrol hospodarskykh system v suspilstvi z perekhidnoiu ekonomikoiu* (Problemy teorii orhanizatsii, metodolohii) [Control of Economic Systems in a Society with a Transitional Economy (Problems of Organizational Theory, Methodology)]. Kyiv, 1998.

Starenka, O. M. "Sutnist ta mistse operatyvnoho kontroliu v systemi ekonomichnoho kontroliu" [Essence and Place of Operational Control in the Economic Control System]. *Oblik i finansy*, no. 3 (2020): 114-121. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-114-121](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-114-121)